

СПЕЦІАЛЬНИЙ
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ
ПРИФРОНТОВИХ
ТЕРИТОРІЙ

НАЦІОНАЛЬНА
БІЗНЕС-КОАЛІЦІЯ

FrontCity

СПЕЦІАЛЬНИЙ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЙ

Світові практики економічної підтримки бізнесу в зонах конфліктів

Документ є комплексним дослідженням світового досвіду управління економікою під час та після завершення воєнних дій. У ньому аналізуються кейси восьми країн: Анголи, Боснії і Герцеговини, Іраку, Італії, Ізраїлю, В'єтнаму, Колумбії та Шрі-Ланки. Головний акцент зроблено на розробці практичних інструментів підтримки бізнесу, створенні Спеціальних економічних зон (СЕЗ), страхуванні воєнних ризиків та фіскальних стимулах для прифронтових територій з метою забезпечення життєздатності економіки України

Автори: Черкашин Вячеслав, Урусова Ганна, Дубровський Володимир

ВІСІМ КРАЇН - ВІСІМ МОДЕЛЕЙ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ

У дослідженні узагальнено практики восьми країн світу, які проходили через збройні конфлікти та розробляли інструменти економічної підтримки бізнесу

Ангола

Боснія і
Герцеговина

Ірак

Італія

Ізраїль

В'єтнам

Колумбія

Шрі-Ланка

СУЧАСНІ ЕКОНОМІЧНІ ВИКЛИКИ УКРАЇНИ

Оцінка масштабів руйнувань та втрат робочих місць у прифронтових громадах України

86%

громад, які зазнали впливу війни, включені до переліку прифронтових територій

50%

понад 50% підприємств не працюють або працюють обмежено

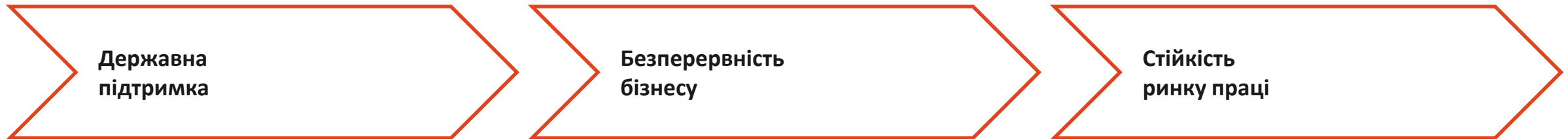

Офіційні дані Уряду свідчать про глибоку кризу зайнятості та доходів місцевих бюджетів

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Завдання держави під час війни — зберегти бізнес-активність та робочі місця

Ефективне державне управління під час війни передбачає створення та впровадження політики, що підтримує безперервність бізнесу та сприяє стійкості ринку праці.

Бізнес залишає прифронтові території через безпосередні воєнні загрози, неможливість доступу до фінансування та зростання витрат — зокрема на забезпечення енергонезалежності

Втеча бізнесу прискорює міграцію населення та знелюднення прифронтових громад

АНГОЛА

Від СЕЗ до вільних торговельних зон

Закон про зони вільної торгівлі від 12 жовтня 2020 року № 35/20 – створення зон вільної торгівлі з низкою стимулів та переваг

Режим / стимул	Пільга з податку на прибуток	Умови застосування
Вільна торговельна зона (базово)	15% замість 25%	усі пріоритетні сектори ЗВТ
Експортно-орієнтована діяльність	8%	діяльність у межах ЗВТ
Роялті, відсотки, транскордонні послуги	5% замість 10%	діяльність у межах ЗВТ
Сільське господарство	8%	сільське господарство, аквакультура, тваринництво в межах ЗВТ

АНГОЛА

Стимули та податкові пільги

Кодекс податкових пільг від 14 квітня 2022 року № 8/22

Режим / стимул	Пільга з податку на прибуток	Умови застосування
Режим попереднього декларування	зниження на 20% протягом 2 років	усі
Спеціальний режим	зниження до 80% на 8 років	пріоритетні сектори (сільське господарство, освіта, відновлювана енергетика) та депресивні регіони (розмір пільги залежить від кожного сектору - зони А, В, С та D)
Договірний режим	15-річне повне звільнення від ПнП	інвестиції від \$10 млн і створення 50+ робочих місць

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Проект екстреної підтримки мікробізнесу та місцевих ініціатив

Emergency Microbusiness / Local Initiatives Project — місток від соціальної допомоги до самозайнятості

- **Мікропозики та гранти незахищеним групам:** переміщені особи (передусім вдови й жертви війни), дрібні фермери та безробітні в сільській місцевості, безробітні в містах (зокрема демобілізовані) — невеликі субкредити на дохідну діяльність замість соціальної допомоги.
- **Розбудова сталої системи мікрокредитування:** створення інституційної інфраструктури для довгострокового надання мікрокредитних послуг населенню.
- **Зворотний зв'язок з Урядом:** підтримка реформ бізнес-середовища для запуску та розширення самозайнятості, мікро- і малого бізнесу; створено місцеві агенції розвитку, які організовували доступ до бізнес-можливостей і технічної допомоги під місцеві потреби.

Своєрідним апдейтом проекту стало створення спеціалізованої фінансової установи - Мікропідприємницького банку Боснії та Герцеговини (MicroEnterprise Bank of Bosnia and Herzegovina), що надавав мікрокредити малому та середньому бізнесу.

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Реформа фінансів і гарантії від воєнних ризиків

Цільовий кредит на реформу державних фінансів

Розподіл видатків і податків між
рівнями влади
Скорочення державних витрат
та реформа державної
пенсійної системи

Уніфікація митної практики,
гармонізація податкової
політики та перегляд ставок

Звітність, моніторинг та управління
боргом на рівні місцевих органів
влади та суб'єктів господарювання

Проект гарантування екстреного перезапуску промисловості (Emergency Industrial Re-Start Guarantee Project)

Агентство з гарантування інвестицій (IGA) видавало іноземним інвесторам гарантії від політичних і воєнних ризиків строком до 3 років, підкріплені безвідкличним резервним акредитивом великого міжнародного банку — механізм, аналогічний державному страхуванню воєнних ризиків.

БОСНІЯ І ГЕРЦЕГОВИНА

Пастка зовнішнього управління: помилки координації допомоги

14 + 3

локальних уряди та національні суб'єкти під егідою ООН — на 3,5 млн населення

\$140–279

допомоги на душу населення щороку; подекуди до 20% ВВП країни

30+

проєктів і програм Програми пріоритетної реконструкції (ППРВ), профінансованих окремо різними донорами

Проект відновлення став лише відносно успішним:

- відсутність інституції, яка б поєднувала дії міжнародних донорів та Уряду, недостатня координація між різними донорами
- відсутність чіткої стратегії розвитку економіки

ІРАК

Підприємництво: фінансова та технічна підтримка малого бізнесу

Малим і середнім підприємствам надавалась допомога для розвитку та підвищення конкурентоспроможності

22 000

мікропозик надано суб'єктам малого і мікробізнесу

32 000

робочих місць створено в приватному секторі завдяки цим позикам

Паралельно розвиток малого й середнього бізнесу підтримувала низка міжнародних організацій, зокрема програми USAID:

- **Izdiyar — \$140 млн (2004–2008):** надання малих грантів і технічної допомоги малому та середньому бізнесу.
- **Tijara — \$192,5 млн:** регіональний економічний розвиток і створення нових робочих місць.

ІРАК

Допомога без координації: уроки для України

Відсутність єдиної координації допомоги усередині країни породжувало корупцію

2003: Резолюція РБ ООН №1483
— Коаліційна тимчасова
адміністрація (CPA) як
фактичний уряд країни

З 2004: кластерна система ООН
— обов'язки перехрещувались
між управліннями, повільні
процеси

2007: перехід координації
відновлення від донорів до Уряду
Іраку

Донор	Обсяг фінансування	Особливість
США	\$60,6 млрд	45% — витрати на безпеку (навчання і оснащення сил)
Японія	\$5 млрд	1,5 млрд грантів + 3,5 млрд пільгових позик
Світовий банк	\$1,6 млрд	через IRFFI, WBIF та позики МБРР
ЄС	€1 млрд	через IRFFI, ООН та гуманітарні організації

ІРАК

Ціна відсутності координації

За даними 43 установ-донорів, у 2003-2007 рр. в Іраку реалізувалося **16 931** проєкти з відбудови країни

Донорські кошти рухалися поза бюджетною системою Іраку — це унеможливило формування комплексного бюджету відновлення

\$18 млрд

збитків від корупції виявлено лише за 2003–2008
рр.

40%

проєктів реконструкції — завищення цін,
невраховані витрати, шахрайство

140/180

місце Іраку в Індексі сприйняття корупції
Transparency International, 2024 р.

ІТАЛІЯ

Податкова реформа як двигун «економічного дива»

Спрощення оподаткування та зниження прямих ставок підтримали розвиток підприємництва

5,9%

середньорічне зростання ВВП Італії у 1953–1963 рр.

×3

зросло промислове виробництво за 1953–1962 рр.

\$1,5 млрд

отримано за Планом Маршалла у 1948–1951 рр. —
переважно товари й обладнання

Податкова реформа спростила систему оподаткування, знизила ставки прямих податків на прибуток підприємств і доходи фізичних осіб та скасувала окремі податки, що ускладнювали зовнішню торгівлю — це стимулювало підприємництво і зростання рівня життя населення.

ІТАЛІЯ

Стимулювання розвитку регіонів та земельна реформа

Розвиток Півдня Італії

Закон про розвиток Південної Італії — створення Фонду Півдня (Cassa per il Mezzogiorno)

Фонд був наділений правосуб'єктністю публічного права з метою підготовки програм, фінансування та виконання надзвичайних робіт, спрямованих на стимулювання соціального та економічного розвитку південної Італії

Земельна реформа 1950–1955

Держава викупила та продала громадянам 1,5 млн га землі

Розвиток аграрних кооперативів і культури підприємництва серед сільського населення

ІЗРАЇЛЬ

Зони пріоритетності: географія визначає податкову ставку

Найбільша підтримка надається зонам, що збігаються з прикордонними та конфліктними районами

Зона	Географія	Відповідність у реформованій системі
Priority Area A (Development Area A)	Негев, Північна Галілея — прикордонні та конфліктні райони	Найвищий рівень пільг: PFE 7,5% / SPFE 5% / PTE 7,5%
Priority Area B	Зх. Галілея, райони між Єрусалимом та Ашдодом	Режим «решти країни»: PFE 16% / SPFE 8% / PTE 12%
Priority Area C	Центр країни: узбережжя Хайфа–Ашкелон	Стандартний режим: ПнП 23%, пільги мінімальні

Закон про заохочення капітальних інвестицій діє з 1959 р. — стимулює розміщення бізнесу саме в прикордонних регіонах

ІЗРАЇЛЬ

Пільгові режими для підприємств

Ставки податку на прибуток суттєво нижчі в Development Area A, ніж у решті країни

Режим	ПнП в Area A	ПнП поза Area A	Дивіденди	Строк
Preferred Enterprise (PFE)	7,5%	16%	20% (4% іноз.)	без строку
Special Preferred (SPFE)	5%	8%	20%	10 р., потім PFE
Preferred Technology (PTE)	7,5%	12%	20% (4% іноз.)	без строку
Special Preferred Tech (SPTE)	6%	6%	20% (4% іноз.)	без строку
Стандартна ставка	23%	23%	25–30%	—

PFE — промислові/технологічні підприємства з часткою експорту $\geq 25\%$ або nano/biotech; SPTE — R&D-витрати $\geq 7\%$ доходу, груповий оборот ≥ 10 млрд шек.

ІЗРАЇЛЬ

Оперативність організації допомоги

Компенсаційна система діє понад два роки — Кнесет регулярно оновлює параметри виплат

Онлайн-подача заявки через ІТА
(податкову адміністрацію) —
систему відкрито вже за день
після ухвалення закону

21 день після подання заявки —
виплата 60% розрахованої суми
компенсації

150 днів — довиплата ще 10%;
авансом першочергово може бути
виплачено до 80% суми

- **Поширення на конфлікт з Іраном (2026):** ті самі правила компенсації застосовуються і тут — 22–44% фіксованих витрат бізнесу + до 75% фонду зарплати.
- **Грантовий канал - Fast Track (з 11.2023) :** Ізраїльське інноваційне управління (IIA) запустило екстрений грантовий канал Fast Track для стартапів на ранніх стадіях розвитку, у яких залишалось менше 6 місяців операційного фінансування
- **Податкова реформа для хай-теку (11.2025):** пільги для carried interest, іноземних венчурних фондів і R&D-центрів, звільнення від податку на приріст капіталу для реемігрантів-підприємців — відповідь на відтік 8 300 фахівців і стагнацію сектора.

ІЗРАЇЛЬ

Регіональні програми відновлення

Три паралельні програми — окремий бюджет і мета для кожного постраждалого регіону

Програма	Регіон охоплення	Бюджет	Мета / акценти
Адміністрація «Тікума»	47 поселень у радіусі 7 км від кордону з Газою	17,5 млрд ₪ (~\$5,25 млрд), 5 років	Подвоїти населення з ~62 000 до 120 000 до 2033 р. (+4%/рік)
Пакет для Півдня	Ашкелон + 6 громад (Офакім, Нетівот, Мерхавім, Ешколь, Шаар га-Негев, Сдот-Негев)	3,2 млрд ₪ (~\$927 млн), серпень 2025	1,4 млрд ₪Ашкелону (освіта, бізнес, безпека); 1,8 млрд ₪громадам
Відновлення Півночі	Регіон після 14 міс. боїв з «Хезболла» (X.2023–XI.2024)	15 млрд ₪ (~\$4,1 млрд), 5-річний план	4 млрд ₪(~\$1,1 млрд) виділено на 2025 р.

В'ЄТНАМ

Мережа спеціальних економічних зон: від 0 до 380+ за 30 років

Перша промислова зона відкрилась у Хошиміні 1991 р. — сьогодні мережа охоплює всю країну

Тип зони	Кількість (2025)	Основні стимули	Приклади
Промислові зони (IZ)	~380	Знижений ПнП, звільнення від ввізного мита	Bac Ninh, Binh Duong
Зони переробки на експорт (EPZ)	~30	ПнП 0%, ПДВ 0%, мито 0% на обладнання	Tan Thuan (ХМС)
Прибережні економ. зони (CEZ)	18	ПнП 10%/15р., звільнення 4р., -50% ще 9р.	Dinh Vu—Cat Hai, Vung Ang
Прикордонні економ. зони (BGEZ)	27	Пільги з мита, ПнП, ПДВ, оренди землі	Lao Bao, Mong Cai, Lao Cai
Особливі економ. зони (SEZ)	3 заплан.	ПнП 10% / 15 р. та більше	Van Don, Bac Van Phong, Phu Quoc

В'ЄТНАМ

Податкові пільги за категоріями зон

Прикордонні та постраждалі від конфліктів зони потрапили до категорій з найвищим рівнем пільг

Категорія зони	Ставка ПнП	Звільнення від ПнП	Подальше зниження
Особливо важкі соц.-ек. умови / СЕЗ / ВТЗ	10% протягом 15 р.	перші 4 роки — 0%	–50% наступні 9 років
Важкі соціально-економічні умови	17% протягом 10 р.	перші 2 роки — 0%	–50% наступні 4 роки
Зони переробки на експорт (EPZ)	15% протягом 12 р.	перші 2 роки — 0%	–50% наступні 7 років
Стандартна ставка (решта)	20%	без звільнення	без додаткового зниження

Додаткові стимули: звільнення від ПДВ на імпорт у зонах EPZ, пільгова оренда землі, прискорена амортизація, спрощений митний контроль

В'ЄТНАМ

Зона Лао Бао: 15 800 га на місці колишньої демілітаризованої зони

Трансформація колишньої лінії бойового зіткнення на потужний торговельний вузол

15 800 га

площа зони вздовж Східно-Західного економічного коридору (з 1998 р.)

\$448 млн

імпортно-експортний оборот через КПП Лао Бао у 2025 році

\$144,5 млн

залучено інвестицій у ~60 виробничих і торговельних проєктів

Зона одночасно функціонує як промислова зона, зона переробки на експорт, прикордонна зона та «спеціальна безмитна зона» — унікальна комбінація режимів у системі В'єтнаму, розташована на маршруті Індійський океан — В'єтнам — Південнокитайське море.

КОЛУМБІЯ

ZOMAS: податкові пільги для 344 найпостраждаліших громад

344 муніципалітети (53% території країни), офіційно визнані найбільш постраждалими від конфлікту

Категорія підприємства	2017–2021	2022–2024	2025–2027	з 2028
Мікро та малі підприємства	0% (звільнення)	25% загальної ставки	50% загальної ставки	Загальна ставка 35%
Середні та великі підприємства	50% загальної ставки	75% загальної ставки	75% загальної ставки	Загальна ставка 35%

Критерії включення до ZOMAS: багатовимірна бідність понад 49%; слабкість інституцій; інтенсивний конфлікт протягом останніх 10 років; відсутність в агломераціях великих міст. Пільга поєднується з механізмом «Роботи в рахунок податків».

КОЛУМБІЯ

Роботи в рахунок податків (Obras por Impuestos)

Компанії будують суспільну інфраструктуру напряму — замість перерахування коштів до бюджету

Компанія направляє до 50%
податку на прибуток

Будівництво об'єкта
інфраструктури в громаді
ZOMAC/PDET

Здача об'єкта громаді

210

компаній реалізували проєкти за механізмом OXI
(2018–2024)

410

проєктів на суму понад 2,9 трлн COP (~\$726 млн)

264

муніципалітети отримали нову інфраструктуру —
школи, дороги, енергомережі

! *Ризики механізму: компанії можуть інвестувати насамперед у власні потреби; приватний режим витрачання коштів ускладнює громадський контроль за цінами.*

КОЛУМБІЯ

Вільні економічні зони (Zonas Francas) і програми PDET

Паралельна мережа вільних зон доповнює постконфліктні інструменти ZOMAC та PDET

Стимул Zonas Francas	Умова
Ставка податку на прибуток	20% замість загальної ставки 35%
Митні збори (ПДВ, тарифи)	відсутні на товари, що вводяться в зону
Зберігання іноземних товарів	без строкових обмежень
Типи зон	постійні, спеціальні, тимчасові

250 000+

громадян взяли участь у визначенні пріоритетів PDET

33 000

ініціатив сформовано знизу в 170 муніципалітетах

\$25 млрд

загальний бюджет PDET на 15-річний цикл (продовжено до 2037 р.)

ШРІ-ЛАНКА

BOI: диференційовані інвестиційні пороги за районами

Рада з інвестицій (BOI) знизилася мінімальний поріг інвестицій для постраждалої Північної провінції вдвічі

Район	Мінімальна інвестиція (виробничі проєкти)
Округ Коломбо	250 000 USD
Округ Гампаха	200 000 USD
Округ Калутара	150 000 USD
Інші округи (крім Півночі)	100 000 USD
Північна провінція (постконфліктна)	50 000 USD — удвічі нижче загальнодержавного мінімуму

BOI керує мережею зон переробки на експорт та промислових парків по всій країні, надаючи інвесторам широкий спектр стимулів

ШРІ-ЛАНКА

Податкові канікули та зони переробки на експорт

Довга традиція розвитку СЕЗ: перші зони засновані наприкінці 1970-х років

12

економічних зон діяло в країні станом на 2018 рік

1 600+

підприємств працюють під управлінням BOI у цих зонах

4–12 р.

податкові канікули залежно від розміру і місцезнаходження проєкту

Стимули BOI: безмитне ввезення капітального обладнання та сировини, звільнення від валютного контролю, 100% репатріація прибутку, довгострокова оренда державних земель, реєстрація за 7 робочих днів. Після 2009 р. Яффна і Трінкомалі визначені для розвитку нових СЕЗ.

ШРІ-ЛАНКА

Коломбо Порт-Сіті: 269 га нової спеціальної економічної зони

Найамбітніший інвестиційний проєкт постконфліктної Шрі-Ланки — острів, відвойований у моря

269 га

площа нового острова біля центру Коломбо (з 2014 р., за участю CHES)

25→10 р.

податкові канікули за Законом про стратегічні проєкти скорочено під тиском МВФ (2025)

1 вікно

Комісія CPCEC — єдине вікно реєстрації, ліцензування та пільг для інвесторів

У 2021 р. Закон про Коломбську Портову Економічну Комісію перетворив проєкт на мультисервісну СЕЗ. Скорочення терміну податкових пільг ілюструє баланс між інвестиційною привабливістю зони та вимогами фіскальної дисципліни.

ВИСНОВКИ ДЛЯ ФРОНТ-СІТІ

Що варто закласти в основу спеціального правового режиму прифронтових територій

1

Звільнення від ресурсних і фіксованих податків

- Майнові податки; рентна плата за видобуток корисних копалин, насамперед — за воду
- Єдиний податок 1–2 груп; туристичний збір; інші подібні фіксовані платежі
- Компенсація ОМС відповідних втрат з державного бюджету — адже більшість цих податків є місцевими
- Механізм частково вже реалізується на практиці

2

Перехід на ПнВК за зразком ДіяСіті

- Потребує перегляду Податкового кодексу України та відповідних підзаконних актів
- Мета — радикальне зменшення звітності відповідно до суті податку на виведений капітал
- Одночасне врахування реальних ризиків зловживань при спрощенні процедур

ВИСНОВКИ ДЛЯ ФРОНТ-СІТІ

Що варто закласти в основу спеціального правового режиму прифронтових територій

3

100% страхування воєнних ризиків за рахунок держави

- Покриття не лише нових інвестицій, а й наявних активів бізнесу
- Формує легітимну заставу для банківського кредитування
- Зокрема — відкриває доступ до програми «Доступні кредити 5-7-9»

4

Прямі субсидії для підтримки зайнятості

- Розмір субсидії — не вище мінімальної заробітної плати (МЗП)
- На кожного легального найманого працівника
- Умова — фактичне проживання працівника на території СЕЗ

ВИСНОВКИ ДЛЯ ФРОНТ-СІТІ

Що варто закласти в основу спеціального правового режиму прифронтових територій

5

Фокусування чинних програм підтримки бізнесу

- Спрямування наявних програм — грантів, консультацій, кластерного розвитку — виключно на прифронтові зони
- Виняток — програми субсидування кредитів, що мають діяти ширше за географією
- Це підвищить ефективність використання обмежених бюджетних ресурсів

6

Надання позаекономічних привілеїв

- Спрощені дозвільні процедури, пріоритет у державних закупівлях, спрощена міграційна політика для інвесторів
- Додаткові неподаткові стимули доповнюють фінансові та фіскальні інструменти підтримки
- Формують комплексний, а не лише фіскальний пакет підтримки бізнесу

FrontCity

ПІДТРИМКА БІЗНЕСУ НА ПРИФРОНТОВИХ ТЕРИТОРІЯХ
ПІД ЧАС АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ,
ТА ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ

НАЦІОНАЛЬНА
БІЗНЕС-КОАЛІЦІЯ

Проект впроваджується за ініціати́ви Національної бізнес-коаліції ММБ за підтримки Центру міжнародного приватного підприємництва (CIPE).
Адміністративну та організаційну координацію проекту забезпечує Бізнес Асоціація «4БІЗНЕС».